

دیروز تا امروز صادرات نفت از جاسک

[دیروز تا امروز صادرات نفت از جاسک](#)

فکر اولیه تنوع بخشی به پایانه های صادرات نفت به دهه ۶۰ و سال های جنگ تحمیلی برمی گردد. در کتاب «اوج دفاع؛ کارنامه و خاطرات هاشمی رفسنجانی سال ۱۳۶۵» در روزنگار ۲۴ خرداد آمده است: «عصر آقای (غلامرضا) آقازاده (وزیر نفت) آمد و برای مواضع ما در جلسه اوپک مشورت کرد. قرار شد اگر بتوانند، قبل از جلسه از صادرکنندگان نفت مبنی بر آمادگی کاهش تولید امضا بگیرند. ادعا داشت که وضع کارها رو به بهبودی است. قرار شد در بندر جاسک هم برای کم کردن آسیب پذیری مرکز صدور نفت، شبیه جزیره سیری درست شود.» آیت الله هاشمی از ۲۹ خرداد همین سال چنین روایت کرده است: «فرمانده نیروی دریایی (ارتش) آمد. گزارش حفاظت از نفتکشها را داد و راجع به حفاظت از جزیره سیری و انتقال مراکز صدور نفت به جاسک صحبت کردیم.» دو سال بعد، در خاطرات ۳۱ اردیبهشت ۱۳۶۷ مرحوم هاشمی آمده است: «وزیر نفت آمد. برای سفر جنوب خلیج فارس و اندونزی

مشورت کرد و خبر آزمایش موتور موشک سوخت مایع و پرتاب آن توسط کارشناسان نفت را داد و درباره انتقال ترمینال نفتی لارک به جاسک مذاکره شد.»

پایان جنگ و توقف طرح

این هدف در سالهای جنگ به نتیجه نمرسد، چنانکه آیتالله رفسنجانی در خاطرات ۲۵ بهمن ۱۳۷۱ خود نوشته است: «با ماشین رفتیم به محل افتتاح طرح محرم در نزدیکی اهرم. طرح مهمی است. در اصل این خط لوله از زمان جنگ برای انتقال نفت از منطقه گوره تا جاسک طراحی شده بود؛ چون کشتیهای حامل نفت را در دریا میزدند، مجبور شدیم امنیت نفت صادراتی را تأمین کنیم. تا این منطقه رسیده بود که جنگ تمام شد و طرح هم متوقف شد و اکنون برای انتقال آب به سواحل استان استفاده شده و به همه روستاها آب میدهد.»

علی شمس اردکانی هم درباره سابقه طرح احداث پایانه نفتی جاسک میگوید: «در سالهای آغاز جنگ در هیئتهای نمایندگی ایران در نشستهای اوپک، بهعنوان کارشناس امور بینالمللی انرژی و دیپلمات ارشد ایران در منطقه خلیج فارس شرکت و تحرکات صدام و یارانش را در منطقه رصد میکردم. بهویژه پس از آزادسازی خرمشهر و افزایش حملات به نفتکشها، لزوم وصول به سواحل اقیانوس هند در دریای مکران جدیتر مینمود. من که بهعنوان سفیر جمهوری اسلامی ایران از کویت شاهد و نگران موقعیت ایران در بازار جهانی نفت بودم، از سال ۱۳۶۴ بهعنوان مسئول دیپلماسی نفتی/ انرژی در دفتر مطالعات وزارت امور خارجه لزوم احداث پایانه نفتی ایران در سواحل مکران را پیگیر بودم. چندان که در بردن پیام رئیسجمهوری وقت ایران (مقام معظم رهبری) برای مرحوم سلطان قابوس، بهویژه درمورد شرارتهای مشترک آمریکا، صدام و متحدان عرب او، علیه تجهیزات نفتی ایران ماباید مطرح میکردم. سلطان قابوس ضمن ابراز همدردی و قول همکاری در کاهش دادن تشنجات منطقه‌ای، آمادگی خود را برای استفاده ایران از امکانات عمان اعلام کرد. ایشان بهویژه از برنامه‌هایش در مناطق صحار و دقوم در شمال مسقط برای احداث پایانه و انبارهای نفتی سخن گفت. در پی ارائه طرحهای پایانه در سواحل ایرانی در دریای مکران، بهویژه در نزدیکی پایگاه دریایی جاسک، برای حفاظت بیشتر، مرحوم هاشمی رفسنجانی و وزیر نفت وقت، آقای مهندس سیدمحمد غرضی، به تهیه طرح خط لوله و اجرای آن اهتمام ورزیدند. در این طرح قرار شده بود که خط لوله‌ای با قطر یکونیم متر در امتداد سواحل ایران در خلیج فارس احداث شود و پس از عبور از منطقه بندرعباس و میناب

به منطقه جاسک برسد و در جاسک پایانه مناسب برای تحویل نفت خام به نفتکشهای اقیانوسپیما احداث شود. عملیات اجرایی خط آغاز شد و به یاد عملیات نظامی محرم علیه متجاوزین، این خط لوله «محرم» نامیده شد. این خط لوله تا منطقه کنگان در شرق استان بوشهر کشیده شد، اما با تعویض وزیر نفت و پایان جنگ متوقف شد. دوباره بازار نفت رونق گرفت و همگان در پی مصرف دلارهای ناشی از فروش نفت شدند و سرمایه‌گذاری در این پروژه فراموش شد.»

مطالعات مقدماتی

بحث احداث پایانه نفتی جاسک مجدداً در اواخر دولت دهم مورد توجه قرار می‌گیرد و مطالعات مقدماتی روی این طرح آغاز می‌شود. سیف‌الله جشن‌ساز، مدیرعامل وقت شرکت ملی نفت ایران در سال ۱۳۸۷، در این باره گفت: «از فعالیت‌هایی که در آینده تحقق خواهد یافت، ظرفیت‌سازی برای ذخیره حدود ۱۰ میلیون بشکه نفت در حاشیه سواحل دریای عمان (بندر جاسک) است. هم‌اکنون طرح احداث پایانه نفتی در جاسک از سوی کارشناسان صنعت نفت در دست مطالعات مقدماتی است و هیئت دولت در نظر دارد در آینده بندر جاسک را به یک مرکز انرژی بزرگ تبدیل کند و بر همین اساس، دولت مصوبه‌های خود را برای اجرا به شرکت ملی نفت ارائه داده است.»

در بهار سال ۱۳۹۰، شرکت پایانه‌های نفتی از پایان مطالعات مفهومی و مقدماتی ساخت پایانه جاسک خبر داد و غلامرضا غریبی، مدیرعامل وقت این شرکت، در اظهارنظری گفت: «با توجه به اینکه پروژه جاسک یک پروژه ملی است، شرکت پایانه‌ها به تنهایی نمی‌تواند برای انتخاب پیمانکار تصمیم‌گیری کند؛ بلکه انتخاب پیمانکار برای ساخت پایانه نفتی جاسک در سطح وزارت نفت و احتمالاً هیئت دولت انجام می‌شود. در مرحله نخست، مقدمات حضور چند شرکت خارجی فراهم شده و قرار است در قالب کنسرسیوم با پیمانکاران داخلی در این پروژه حضور داشته باشند و بخشی از مطالعات و تأمین قطعات خارجی این پروژه را به عهده بگیرند.»

تأکید دولت یازدهم بر اجرای طرح

حسن روحانی، رئیس‌جمهوری، ۷ اسفند ۱۳۹۲ در سفر به هرمزگان به برنامه احداث بندرگاه جاسک برای صادرات نفت اشاره کرد. حدود یک ماه بعد، اکبر ترکان از دستور روحانی برای ساخت این بندرگاه خبر داد و اظهار امیدواری کرد بیژن زنگنه، وزیر نفت، همان‌گونه که در

دوره اول وزارت خود در نفت پارس جنوبی را ساخت، در دوره دوم وزارت خود نیز بندر جاسک را به‌عنوان دومین پایانه صادرات نفت ایران بسازد.

به این ترتیب، در سال ۱۳۹۳ بررسی اراضی جهت جانمایی دقیق پروژه احداث پایانه نفتی جاسک در استان هرمزگان آغاز شد. در آبان ۱۳۹۴، شرکت ملی مهندسی و ساختمان نفت از دعوت سرمایه‌گذاران به سرمایه‌گذاری در ساخت مخازن ذخیره‌سازی نفت خام و بارانداز در منطقه جاسک خبر داد. اقدام‌های طرح ساخت خط لوله گوره - جاسک شامل مطالعات طراحی بنیادی و امکان‌سنجی آن در اواخر سال ۱۳۹۴ و نیز اقدام‌های عملی طراحی بنیادی آن در ابتدای سال ۱۳۹۵ آغاز شد و سال ۱۳۹۶ به پایان رسید. کارفرمای اصلی طرح، شرکت مهندسی و توسعه نفت (از مجموعه شرکت ملی نفت ایران) بود و مدیریت طرح به عهده شرکت ملی مهندسی و ساختمان نفت ایران (از مجموعه شرکت ملی پالایش و پخش فراورده‌های نفتی) گذاشته شد.

تأمین لوله در داخل

این طرح از ابتدای دولت یازدهم، به دلیل اهمیت راهبردی، در زمره برنامه‌های اولویت‌دار وزارت نفت قرار گرفت. اما با وجود برگزاری جلسه‌های مستمر به‌صورت هر دو هفته یک بار، که با هدف نظارت دقیق بر جزئیات مربوط به روند اجرایی آن انجام می‌شد، به دلیل نیاز به تأمین تجهیزات خاص و ناتوانی سازندگان داخلی از تأمین تجهیزات، روند انجام مناقصه و انتخاب پیمانکاران کند بود. انتخاب جنس لوله‌های استفاده‌شده در این طرح از اهمیت بسیاری برخوردار بود و زمان زیادی به خود اختصاص داد و در نهایت تیمی کارشناسی از استادان دانشگاهی و کارشناسان صنعت نفت در یک برنامه مطالعاتی یکساله موفق به معرفی جنس لوله مورد نیاز شدند. در کنار انجام مطالعات تخصصی زمان‌بر، انتخاب پیمانکاری که توان ساخت این نوع خاص از لوله‌ها را داشته باشد، با دشواری‌های زیادی روبه‌رو بود. فناوری ساخت این نوع لوله هنوز در کشور بومی نشده بود و وزیر نفت تأکید زیادی بر بومی‌سازی ساخت آن داشت. به‌موازات، مناقصات مربوط به ساخت مخازن ذخیره‌سازی نفت خام هم برگزار شد. در طول مسیر حدود هزار کیلومتری گوره به جاسک، ساخت پنج پمپ‌استیشن هم پیش‌بینی شد.

بهمن ۱۳۹۶ وزیر نفت اعلام کرد: «مناقصه‌های مربوط به ساخت خطوط لوله این پروژه برگزار و پیمانکاران آن که سه شرکت لوله‌سازی ایرانی هستند مشخص شدند. همچنین، قرارداد این بخش از پروژه جاسک

امضا شد و در انتظار گشایش اعتبارات اسنادی (LC) هستیم.»

بهار ۱۳۹۷ هم شرکت ملی مهندسی و ساختمان نفت ایران از مشخص شدن مسیر خط لوله خبر داد و اعلام کرد: «به منظور تحصیل زمین‌های مربوطه، کمیته ویژه‌ای تشکیل شده است. مسیر این خط لوله از سه استان بوشهر، فارس و هرمزگان عبور می‌کند و کمیته یادشده با ادارات مرتبط، نظیر سازمان منابع طبیعی، سازمان جنگل‌ها و مراتع، راه و شهرسازی، دادگستری‌ها، استانداری‌ها و... هماهنگی‌های لازم را برای تحصیل اراضی انجام داده است. در پروژه ساخت خط لوله قرار است تمام لوله‌های مورد نیاز مسیر اصلی از داخل تأمین شود.» این شرکت دربارهٔ تأسیسات دریایی این طرح هم اعلام کرد: «بخش دریایی شامل سه گوی شناور است که در دریا استقرار می‌یابد و از طریق سه خط لوله زیر دریا، هرکدام به طول تقریبی ۶ کیلومتر، به تأسیسات ساحل متصل می‌شود. کشتی‌ها به گوی‌های شناور متصل شده و می‌توانند عملیات بارگیری نفت خام را به این روش انجام دهند. مزایای این طرح نسبت به اسکله‌های بارگیری نفت خام، به صرفه بودن آن، انعطاف‌پذیری گوی‌ها، خرید و نصب آسان و زمان کوتاه اجرای آن خواهد بود.»

تعیین تکلیف ساخت مخازن و پمپ‌ها

در تاریخ ۸ مهر ۱۳۹۷، قرارداد ساخت مخازن ذخیره‌سازی نفت خام و تأسیسات جانبی در بندر جاسک با ظرفیت ۱۰ میلیون بشکه در قالب روش ساخت، بهره‌برداری و واگذاری (BOT) میان شرکت متن و شرکت‌های پترو امید آسیا و گروه مدیریت سرمایه‌گذاری امید امضا و مقرر شد این قرارداد که در قالب روش BOT (Build-Operate-Transfer) امضا شده است، با ۲۰۰ میلیون یورو سرمایه‌گذاری اولیه در مدت زمان سه سال اجرا شود و پس از آن، به مدت ۱۵ سال دوره بهره‌برداری تعیین شد.

درست یک سال بعد، در ۸ مهر ۱۳۹۸، قراردادهای ساخت ۵۰ پمپ مورد نیاز طرح راهبردی انتقال نفت خام گوره - جاسک با ارزش تقریبی ۴۸ میلیون یورو، بین شرکت مهندسی و توسعه نفت و شرکت‌های پمپ‌های صنعتی ایران، پمپیران و پتکو امضا شد. قرارداد شرکت متن و شرکت پمپ‌های صنعتی ایران به ارزش تقریبی ۱۹ میلیون یورو و با هدف ساخت و خدمات پشتیبانی ۲۰ دستگاه الکتروپمپ امضا شد. شرکت متن و شرکت پمپیران نیز قراردادی به ارزش تقریبی ۱۹ میلیون یورو و با هدف ساخت و خدمات پشتیبانی ۲۰ دستگاه الکتروپمپ امضا کردند و قرارداد شرکت‌های متن و پتکو نیز به ارزش تقریبی ۱۰ میلیون یورو با هدف

ساخت و خدمات پشتیبانی ۱۰ دستگاه الکتروپمپ امضا شد. ویژگی‌های اولیه مدنظر برای پمپ‌های مورد نیاز طرح انتقال نفت خام گوره - جاسک، الکتروپمپ‌هایی با توان ۵.۶ تا ۵.۸ مگاوات بود؛ اما وزارت نفت با هدف حمایت از توان ایرانی، مهندسی طرح را تغییر و تأمین پمپ‌هایی با توان به‌طور متوسط حدود ۲.۷ مگاوات را در برنامه قرار داد.

وزیر نفت در ۲۸ بهمن ۱۳۹۸ با حضور در کارخانه فولاد اکسین خوزستان در اهواز، از خط تولید این کارخانه بازدید کرد و سه مجموعه آزمایشگاهی کنترل کیفیت، خواص مکانیکی متالوگرافی و تست خوردگی H₂S متعلق به فولاد اکسین افتتاح شد. کارگروهی هم با حضور مدیران ذی‌ربط در شرکت ملی نفت ایران و شرکت‌های فولاد مبارکه، فولاد اکسین خوزستان و لوله‌سازی اهواز برای هماهنگی و تسریع در تأمین لوله پروژه گوره - جاسک تشکیل شد.

اجرای طرح روی دور تند

سال ۱۳۹۹ را به‌جرت می‌توان مهم‌ترین سال در پیشرفت طرح انتقال نفت خام گوره - جاسک عنوان کرد. اگرچه عملیات احداث خط لوله انتقال نفت گوره به جاسک و پایانه صادراتی در منطقه مکران در پنجم تیر ۱۳۹۹ با دستور رئیس‌جمهوری به‌طور رسمی آغاز شد، اما ساخت خط لوله از مدت‌ها قبل آغاز شده بود و با سرعت در حال پیشرفت بود؛ به‌طوری‌که احداث خط در آخرین روزهای سال ۱۳۹۹ به پایان رسید. هشتم بهمن این سال، عملیات احداث نخستین خط لوله دریایی ۳۶ اینچ انتقال نفت خام پایانه صادراتی جاسک و دوم اسفند هم عملیات احداث دومین رشته خط لوله دریایی ۳۶ اینچ انتقال نفت خام این پایانه تکمیل شد. هشتم اسفند نخستین پمپ ساخت ایران، پس از گذراندن موفق آزمون‌های عملکردی، در محل تلمبه‌خانه شماره ۲ طرح ملی انتقال نفت خام گوره - جاسک نصب شد و ۲۸ اسفند هم نخستین گوی شناور صادراتی پایانه نفتی جاسک با ظرفیت طراحی بارگیری یک‌میلیون بشکه نفت خام در روز، نصب و وارد مرحله راه‌اندازی شد.

بهار در جاسک

۲۹ اردیبهشت ۱۴۰۰، مسعود کرباسیان، مدیرعامل شرکت ملی نفت ایران، از آغاز ارسال نفت خام از گوره به جاسک خبر داد و وزیر نفت هم اعلام کرد به‌زودی نخستین محموله نفت خام از جاسک صادر خواهد شد. پنجم خرداد، هم‌زمان با سالروز اکتشاف نفت، ۲ پمپ تمام‌ایرانی

تلمبه‌خانه شماره ۲ طرح انتقال نفت خام گوره به جاسک راه‌اندازی شدند و هشتم خرداد، شیر موتوری ۴۲ اینچ کلاس ۹۰۰ ساخت داخل با قابلیت استفاده در سرویس ترش، در تلمبه‌خانه شماره ۴ طرح ملی انتقال نفت خام گوره - جاسک نصب شد؛ شیر موتوری‌ای که برای نخستین بار در کشور ساخته شده است. کار در بخش‌های مختلف طرح انتقال نفت خام گوره به جاسک شبانه‌روزی و با سرعت پیش‌رفت و این طرح ملی پیش از پایان دولت دوازدهم، رؤیای صادرات نفت از پایانه جاسک را تحقق بخشید.